

УДК 069:7'06]355.1(477.86-21)

DOI <https://doi.org/10.32782/uad.2023.5.13>**Чмелик Ірина Василівна,**

кандидат мистецтвознавства, доцент,

доцент кафедри дизайну і теорії мистецтва

Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

ORCID ID: 0000-0001-8352-6873

irynachmelyk@gmail.com

**ПРІОРИТЕТИ ВИСТАВКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МІСТА
ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ**

У статті розглядаються виставки візуального мистецтва, які відбувалися на різних майданчиках Івано-Франківська впродовж 2022 та 2023 років. Аналізуються окремі виставки, що торкаються тем війни, емоційного переживання втрат і надії, відстороненості і підтримки, а також мають благодійну складову. Метою розвідки є простежити основні спрямування виставкової діяльності в місті Івано-Франківську впродовж 2022–2023 років в умовах збройної повномасштабної агресії росії в Україні. Зазначається, що незважаючи на складні умови для творчості, мистецьке виставкове життя у місті з початком повномасштабного вторгнення отримує нові імпульси, стає більш концентрованим за глибиною наповнених смислів, візій та індивідуальних досвідів переживання війни творчими особистостями. Саме у цей час місто стає прихистком та новим місцем для реалізації творчих ініціатив художників, які змушені були покинути свої домівки у перші місяці російсько-української війни. Так тут опинилися харків'яни Гамлет Зінківський, Нікіта Тітов, бучанський художник Сергій Лаушкін, київська реставраторка та мисткиня Олена Приходько-Кіслих, та ін., які одразу включилися в культурні контексти та доєдналися до ініціатив місцевих художників. У статті розглядаються альтернативні виставкові майданчики міста та мистецькі події, реалізовані у дусі сучасних арт-практик, що відображають рефлексії митців у аудіо-візуальних формах та перформативних практиках. Виставкова діяльність в Івано-Франківську двох останніх років засвідчує, що незважаючи на вкрай складні для культури часи, мистецький процес в місті інтенсифікувався. Творчі та благодійні ініціативи місцевих та приїжджих художників, дизайнерів, волонтерів сприяють об'єднанню творчих кіл з усієї України, залученню публіки до переживання складних воєнних реалій та переосмислення болісних тем через актуальні мистецькі форми.

Ключові слова: виставки, війна, візуальне мистецтво, експозиція, музейний простір, сучасне мистецтво, Івано-Франківськ.

Chmelyk Iryna. PRIORITIES OF THE EXHIBITION ACTIVITY OF THE IVANO-FRANKIVSK CITY IN THE CONDITIONS OF FULL-SCALE WAR

The article examines exhibitions that took place at various venues in the city of Ivano-Frankivsk during 2022 and 2023. Some of the exhibitions are dealing with the themes of war, emotional experience of loss and hope, detachment and support, which have a charitable component, are analyzed. The purpose of the research is to trace the main directions of exhibition activity in the city of Ivano-Frankivsk during 2022–2023 in the conditions of full-scale russian armed aggression in Ukraine. It is noted that despite the difficult conditions for creativity, the artistic exhibition life in the city does not freeze with the beginning of a full-scale invasion. But on the contrary, receives new impulses, becomes more concentrated in the depth of meanings, visions and individual experiences of experiencing war by creative personalities. Also at this time, the city becomes a refuge and a new place for the realization of creative initiatives of artists who were forced to leave their homes in the first months of the full-scale war against Ukraine, such as Kharkiv residents Hamlet Zinkivskyi, Nikita Titov, Buchan artist Serhiy Laushkin, Kyiv restorer and artist Olena Prykhodko-Kislyh, and others, who immediately entered the cultural context and joined the initiatives of local artists. The article examines the city's alternative exhibition venues and art events, realized in the spirit of modern art practices, reflecting artists' reflections in audio-visual forms and performative practices. The exhibition activity in Ivano-Frankivsk over the past two years proves that despite the extremely difficult times for culture, the artistic process in the city has intensified. Creative and charitable initiatives of local and visiting artists, designers, volunteers contribute to the unification of creative personalities from all over Ukraine, attracting the public to experiencing complex war realities and rethinking painful themes through current art forms.

Key words: exhibitions, war, visual art, exposition, museum space, modern art, Ivano-Frankivsk.

Вступ. Повномасштабне вторгнення росії в Україну 24 лютого 2022 року зруйнувало всі планові заходи, були скасовані конференції, фестивалі, презентації, виставки та інші події, які могли чи мали відбутися. У музейних установах, галереях та виставкових залах терміново пакувалися, виносилися у сховища і вивозилися найцінніші експонати, щоб вберегти їх від знищення. Місто Івано-Франківськ стало прихистком багатьох творчих особистостей, які, переїхавши до відносно спокійної Західної України, намагалися одразу включатися в різноманітні благодійні і волонтерські ініціативи. Значна кількість митців одразу записалися до лав ЗСУ, територіальної оборони чи добровольчих підрозділів, поставивши творчу активність на паузу.

Матеріали та метод. Метою розвідки є простежити основні спрямування виставкової діяльності в місті Івано-Франківську впродовж 2022–2023 років в умовах збройної повномасштабної агресії росії в Україні. Джерелами для дослідження стали матеріали інтернет-ресурсів, у яких висвітлюються окремі події, містяться короткі інтерв'ю з організаторами виставок [1; 3; 4; 5], а також видані каталоги й альбоми арт-проектів та авторські спостереження й огляди [2; 6]. Ці матеріали потребують більш глибокого осмислення й проміжних висновків про стан і нові можливості експозиційної діяльності в місті.

Використання методів продиктоване метою дослідження, зокрема, емпіричні методи допомагають зосередити увагу на окремих подіях, виставках, мистецьких акціях; аналітичні сприяють виявленню пріоритетних тенденцій, тем і проблем, які піднімаються митцями та творчими колабораціями у часі повномасштабної війни, методи систематизації та узагальнення необхідні для проведення підсумків та окреслення подальшої творчої та виставкової діяльності у регіоні.

Результати. Чи не найбільшою за кількістю представлених робіт та видів мистецтва з початку повномасштабної війни стала ХХІІ Всеукраїнська виставка «Світ Божий як Великдень», що відбувалася з квітня по травень 2022 року у виставковій залі Івано-

Франківської обласної організації НСХУ. Організаторам вдалося залучити 117 митців з різних куточків України, в експозиції було представлено 146 творів живопису, графіки, скульптури та декоративно-ужиткового мистецтва. Координувала процес отримання робіт мисткиня, членкиня НСХУ Світлана Повшик. Найбільш широко був представлений Карпатський регіон, зокрема, міста Івано-Франківськ, Косів та Коломия. Незважаючи на труднощі, вдалося виставити твори художників та майстрів декоративно-ужиткового мистецтва з Дніпра (7 учасників), Одеси (4 учасника), Києва (3 учасники), Запоріжжя, Кременчука, Кривого Рогу, Харкова, а також з Кам'янського, Тернополя, Волочиська, Чернівців, Вижниць, Великого Перевозу, Львова, Хуста. Виставка стала своєрідним маркером згуртованості митців з усієї України та виявила важливий аспект можливості представляти творчі роботи в умовах воєнного стану.

Доволі знаковою, символічною й об'єднавчою була виставка, організована у липні 2022 року Музеєм мистецтв Прикарпаття під назвою «Нескорений Маріуполь», адже основною її тематикою стала окупація міста російськими агресорами. На виставці було представлено більше сорока творів митців з різних регіонів України та Литви, що торкаються теми російсько-української війни. Свої роботи представили такі художники: Юрій Грігоровіч (Вільнюс), Віктор Ковтун (Харків), Галина Кравченко Анатолій Кравченко (Одеса), Ольга Гриценко (Кременчук), Христина Сіренко (Полтава), Володимир Харакоз (Маріуполь), Михайло Кублік, В. Кофанов, С.Хмарич, Лілія Фесівська, Володимир Романов Костянтин Чернявський (Київ), Роман Бончук, Микола Джичка, Валерій Дувірак (Івано-Франківськ) [4]. Один із авторів проекту, Валерій Юричівський, розповів на відкритті: «Будемо проводити виставки і в Мексиці, Канаді, Сполучених Штатах Америки та Європі. Тобто це – мега-проект, який ми заснували і почали з Івано-Франківська» [3].

Однією з важливих складових сучасних мистецьких подій, що відбуваються по всій Україні, є благочинність. Так, на початку

вересня 2022 року у виставковій залі НСХУ був проведений благодійний аукціон на потреби ЗСУ у рамках бієнале абстрактного мистецтва. Серед інших подій згадаємо виставку плакатів харківського художника і дизайнера Патріка Кассанеллі у мистецькому просторі «Підземний перехід Вагабундо», виставку «Q-арт» Володимира Луканя в Асортиментній кімнаті, низку мистецьких проєктів харківського художника Нікити Тітова спільно з івано-франківським художником та реставратором Валерієм Твердохлібом, митцем і дизайнером Яремою Стециком та ін.

Проблеми осмислення пам'яті, а також усвідомлення ціни, яку платить наша держава за свободу і незалежність є ключовими в авторських мистецьких творах Валерія Твердохліба, Нікити Тітова, Олени Приходько-Кіслих, Сергія Лаушкіна, Юрія Бакая, та ін., що реалізуються в межах кураторського арт-проєкту В. Твердохліба «БОГ МІЖ НАМИ!», який широко представлений в оновленій експозиції Івано-Франківського краєзнавчого музею і був відкритий для огляду з 28 червня 2022 року. Центральною частиною першого залу є композиція «Коло Життя! Святі!» – рухомий круглий подіум, створений групою франківських ковалів на чолі з Сергієм Полуботком, що став предметним початком виставки [2, с. 12]. Також зал наповнюють сотні малюнків з міжнародного конкурсу «Для Бога я створюю найкраще», організатором якого є франківський художник, дизайнер, музикант Ярема Стецик, поряд з сакральними іконами і скульптурами, інсталяцією «Розп'яття» говорить про наше теперішнє і майбутнє [2, с. 12]. У наступній залі музею можна побачити частини творчої ініціативи ірпінської художниці та реставратори Олени Приходько-Кіслих: «Секретики», «Мами», «Пошуки тривають», в творах та інсталяціях мисткиня відтворює свої власні переживання під час війни, роздумує про тонку межу між життям і смертю, адже також змушена була покинути рідне місто на початку повномасштабного вторгнення. Поруч з роботами Олени Приходько-Кіслих експонуються сакральні твори Валерія Твердохліба. Деякі із них писалися близько двадцяти

років тому, але виявилися дуже суголосними з сучасними подіями. Інсталяція «Крила» Нікити Тітова є посвятою всім, хто загинув, захищаючи Україну, і в першу чергу Герою України Роману Ратушному, загибель якого стала головним поштовхом для втілення цієї ідеї. Тематичні картини Валерія Твердохліба, зокрема присвячені Маріуполю, а також артефакти війни, привезені волонтерами ГО «Громадська ініціатива Галичини» з гарячих точок та національні стяги є символічним доповненням усієї сучасної драми, яку переживає країна [2, с. 34]. У наступних залах розгорнуті експозиції «Переможемо разом» та авторські картини Валерія Твердохліба, намальовані впродовж 2022–2023 років, що також безпосередньо стосуються воєнної тематики. Поступово цей арт-проєкт доповнюється іншими ініціативами. Так, в межах проєкту влітку 2023 року була відкрита виставка живопису і графіки «Янголи і крила» (О. Белей та І. Чмелик), присвячена загиблим дітям від рук російських агресорів. Водночас, представлені живописні роботи Уляни Белей, мешканки будиночку сиріт з інвалідністю «Оселя віри, надії і любові» – це необхідність говорити про людей з інвалідністю, про тих, хто живе і творить у складних обставинах, кожного дня долаючи неймовірні труднощі в побуті. Та їхнє неймовірне бажання малювати і відкривати цей світ, втілювати своє бачення й емоції в мистецтві, ділитися ними з оточуючими, їхня стійкість і сила духу може стати мотиватором для кожного з нас. Такими є картини Уляни Белей – це крила надії, які огортають у періоди відчаю і переживань.

У цьому контексті потрібно згадати ще одну виставку: «Сакральне-сучасне», яка відкрилася у листопаді 2023 року у Краєзнавчому музеї, і була присвячена річниці звільнення Херсона. Команда художників, медіа-митців привезла фотографії та відеоматеріали, відзняті у невеличкій капличці м. Кіндійки, неподалік Херсона, що знаходиться буквально в кілометрі від Антонівського мосту. Ця капличка від початку вторгнення стала волонтерським пунктом і штабом підтримки місцевих жителів та наших військових. Ініціаторка виставки, режисерка проєктів мис-

тецької агенції «АртПоле» Ольга Михайлюк привезла відеоінтерв'ю та фотографії з декупованого міста. Ярема Стецик розробив конструкцію, яка нагадує своїми формами сакральну споруду, і в комплексі з кивотом з гуцульської церкви, фотографіями та екраном, де транслюються інтерв'ю зі священниками, отцями Олегом і Валентином, та іншими активістами штабу, а також кадри з каплиці, створюють цілісну композицію. «Для мене було важливо, яким чином взагалі під час окупації можна було тримати цей настрій, проводити службу українською мовою, тримати зв'язок з людьми, лишатися і відстоювати свою позицію», – пояснила Ольга Михайлюк [1].

«Херсонська каплиця», зі слів організатора проєкту Валерія Твердохліба, відкриває проєкт «Сакральне-сучасне». Сам кивот, що колись був у церкві на Богородчанщині є «...центром нашої ідеї. Ми відкриваємо нову сторінку авторського реставраційного проєкту «Врятуймо скарби разом». Ми говоримо з людьми, які приходять в наш мистецький простір, на тему сакрального і сучасного, на тему Бога, стосунків і зв'язків людей. І виставка «Херсон у Франківську» – це початок цих нових наших рухів», – розповів Валерій Твердохліб [1].

У жовтні 2023 року в Івано-Франківську відкрилася 5 Міжнародна київська бієнале. Цьогоріч вона об'єднала 6 міст: Київ, Івано-Франківськ, Ужгород, Відень, Варшаву та Берлін. Франківська програма отримала назву «На периферії війни». Головним подієвим майданчиком низки арт-проєктів стала «Асортиментна кімната» у центрі міста. Водночас для перформансу німецької мисткині Генріке Науманн залучили Івано-Франківський драмтеатр, а центральна частина міського простору стала елементом аудіовізуальної композиції з Анною Хвиль.

Загалом франківська програма бієнале транслює персональні досвіди проживання війни, гуртування активної спільноти довкола соціально важливих та індивідуальних цінностей, волонтерства, допомоги, підтримки. Та водночас представлені роботи мають відчуття відособленості, депресивності, розпорошеності, апокаліптичного сприйняття дійсності та певної приреченості [6].

Івано-Франківська програма Київської бієнале, що складається з низки окремих проєктів, є черговою спробою осмислити теми війни. Куратори наголосили, що відстань до фронту багато що змінює у сприйнятті, а тому актуалізується поняття «тил», яке дає усвідомлення віддаленості від гарячих точок, водночас термін вживається виключно як мілітарний, а отже, уся країна «живе» і «дихає» війною.

Німецька мисткиня Генріке Науманн представила сайт-специфік перформанс Breathe («Дихання»), який реалізували за участі барабанщика SI Process, акторів івано-франківського драматичного театру Віктора Абрамяка та Олега Панаса. У своїх захопливих інсталяціях вона розставляє меблі та предмети, створюючи сценографічні простори, в які інтегрує відео та звук, щоб донести певні соціально-політичні проблеми, які є у фокусі уваги авторки. У цьому творі мисткиня вдається до необхідності проведення різних акцій і атракцій в умовах війни, згадуючи концерти відомих гуртів у Сербії та Боснії періоду Югославської війни. Мета перформансу Генріке Науманн – намагання на деякий час відмежувати глядачів від реалій війни, захопити музикою та акторською грою. У той же час її хвилюють думки про роль чоловіка, передусім чоловіка-митця в умовах війни, і які виклики це передбачає.

Музично-візуальний перформанс піаністки Роксолани Кіт став своєрідною подякою відомому композитору Олександрю Козаренку, який пішов у засвіти цього року від ускладнень ковіду. Вона вшанувала маестро грою гуцульського «Аркану» на фортепіано.

Цікавим і доволі несподіваним міксом виявилось поєднання кураторами графічних сюрреалістичних робіт різних років франківського андеграундного художника, панкмузиканта Крейзіка (Романа Шаблевського) та мисткині Марії Русінкевич. Графічні твори триптиха Марії Русінкевич «Виновбрання» відсилають до біблійних мотивів і притч через образи-символи: череп (життя як миттєвість), розбиті коліна зі шрамами, галузка винограду як солодкого плоду. Саме насолода в часи війни, боротьба з собою, такі почуття,

як сором за здатність відчувати щастя в умовах війни, відмова від старих звичок, – головні акценти цьогорічної бієнале [6].

Художник, режисер і сценограф Іван Базак, який нині живе в Німеччині, представив арт-проект під назвою «Куліса історичних подій», що торкається теми довкола Мінських угод, де кожен глядач своєю присутністю стає учасником театрального дійства під назвою «Мінські домовленості».

Чи не найбільш концентрованою за смислами є інсталяція «Борщ для ЗСУ. Сушарка» київського митця Володимира Кузнецова. Це нагадування про час та умови, в яких щоденно працюють волонтери. Волонтерська група «Борщ для ЗСУ», створена в березні 2022 року, виготовляє супові суміші й відправляє їх на передній край фронту. Проект, з одного боку, є алюзією на перші реді-мейди дадаїстів часів Першої світової війни, але наповнений сучасним сенсом важливості безперебійної роботи сушарки впродовж майже 600 днів (з початку повномасштабного вторгнення). За такою роботою «нон-стоп» прихована праця десятків тисяч людей, що привозять, миють, чистять, ріжуть продукти, закладають чи перекладають їх у сушарках, а готовий продукт пакують та везуть на передову. Це люди з різних куточків України, часто вимушено переміщені особи, з великих міст і малих периферійних сіл, різних професій, соціальних станів і вікових груп. Вони нікому не відомі, але досі роблять свою роботу, забезпечують воїнів найнеобхіднішою їжею, вкладають у свою працю відчуття «домашнього затишку». Так кожен робить свій внесок до спільної справи – перемоги України [6]. До закриття виставки пластикові бокси поступово наповнювалися необхідними висушеними продуктами, які згодом були передані на фронт.

На бієнале демонструвалася низка відео-проектів: «Танці при мерцях. Архів» Анни Потьомкіної (присвячений пам'яті Юрка Стецька – художника, друга та воїна, який зник безвісти 28 грудня 2022 року після битви біля села Дорожнянка, що біля Гуляйполя), «Перебої зі світлом» Даниїла Ревковського й Андрія Рачинського (2023), перформер – Вальдемар Татарчук. Динамічні відео доповнювалися

живописним твором Ореста Заборського «Танці» (1970 рік), де змальовується атмосфера молодіжних вечірок у Будинку офіцерів, та статичною скульптурною керамічною інсталяцією «Без назви» Зоряни Козак. Відеоробота «Мимюзикл» колективу львівських волонтерів фіксує зміну усвідомлення поняття «Батьківщина», яке відбулось з початком повномасштабної війни.

Паралелі з нинішньою ситуацією в Україні викликає відеоарт Шейли Камерич, сучасної мисткині з Боснії та Герцеговини. Суголошим до цього проекту є відеоарт франківського художника-концептуаліста Мирослава Яремака «Суб'єкт деградація». У фокусі – закинуті шахти та приміщення колишнього бомбосховища неподалік Івано-Франківська, які активно зводили під час Холодної війни, а нині вони стоять порожні, заростають хащами й перетворюються на майже апокаліптичний ландшафт. Митець, який в юності не з власної волі став свідком перегонів озброєнь і побудови по всій території Радянського Союзу таких укриттів, таким чином показує, що знову опинився в реальності, де сховища стають необхідними для виживання.

Художник, а нині військовий Богдан Бунчак на бієнале представив аудіоперформанс. Ця робота – на межі мистецької практики й проповіді, де автор ділиться досвідом перебування на фронті, розповідає про поранення, мотивацію та пошук можливостей комунікації з іншими військовими на передовій. Додатково його розповіді музика, яку митець слухав перебуваючи на «нулі».

Серед персональних виставок 2022–2023 років відзначимо виставки Ореста Заборського, Богдана Бринського, Миколи Якимечка, Богдана Губаля, В. Бабака та А.Мельника, Тетяни Думан. та ін. Варто зацентувати увагу на ювілейній виставці народної мисткині Параски Хоми, яка є яскравим прикладом відтворення народного світовідчуття у візуальних формах. До 90-річного ювілею художниці в Івано-Франківську одночасно було розгорнуто дві експозиції – в Івано-Франківському краєзнавчому музеї та Музеї Мистецтв Прикарпаття, останній володіє однією з найбільших колекцій робіт

Параски Хоми (70 одиниць збереження). У її барвистих, вишуканих у своїй красі і простоті квіткових композиціях вібує життєдайне джерело народної творчості як глибинний генетичний код нації, що базується на спостереженні за природою рідного краю.

У виставковій залі Івано-Франківської обласної організації НСХУ впродовж грудня 2023 року експонувалися картини на сакральні сюжети Тетяни Думан під назвою «Одкровення». Художниця, мистецтвознавиця Тетяна Думан-Скоп – активістка Помаранчевої революції та Євромайдану, багаторічна учасниця творчого об'єднання «Кактус», організаторка благодійних і мистецьких проєктів, координаторка постійного аукціону «Митці – воїнам». На жаль, її яскраве, соціально активне і творчо плідне, наповнене любов'ю до України життя, було обірване хворобою [5].

Висновки. Виставкова діяльність в Івано-Франківську впродовж 2022–2023 років, незважаючи на повномасштабне вторгнення

і складні умови воєнного часу не завмирає, а часто, попри несприятливі умови, отримує нові імпульси, проявляється в поживленні мистецького процесу, актуалізуючи в мистецтві значущі теми і проблеми сьогодення. Нині гостро відчувається потреба фіксувати власні думки та сенси у художній практиці. Навколо соціальних проєктів, особистісних і колективних мистецьких ініціатив гуртуються, об'єднуються творчі кола з усієї України. Налагодження контакту з публікою, залучення глядачів до переживання складних воєнних реалій та переосмислення болісних тем відбувається шляхом авторських кураторських екскурсій, розповідей, інтерв'ю, через долучення до творчого процесу як своєрідної арт-терапії. Ще однією рисою виставкової діяльності окресленого періоду є незавершений характер багатьох проєктів, відкритість художників та організаторів до нових ініціатив і наповнення новими артефактами і подіями традиційних музейних просторів.

Література:

1. Асатурян Н., Яців Д. В Івано-Франківську до річниці визволення Херсона відкрили виставку відеоінтерв'ю та світлин з деокупованого міста – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://suspilne.media/615225-v-ivano-frankivsku-do-dna-vizvolenna-hersona-vidkrili-vistavku-videointervu-ta-svitlin-z-deokupovanogo-mista/> (дата звернення: 22.12.2023 р.)
2. «БОГ МІЖ НАМИ» Альбом-каталог кураторського проєкту./ Упоряд. В.Твердохліб, В.Козінчук. Івано-Франківськ: Івано-Франківський краєзнавчий музей, 2023. 68с.
3. Виставку під назвою «Нескорений Маріуполь» презентували 23 липня в Івано-Франківську у Музеї мистецтв Прикарпаття. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.golos.if.ua/2022/07/23/u-frankivsku-prezentovali-vistavku-kartin-neskorenij-mariupol-foto/> (дата звернення: 19.09.2023 р.)
4. «Нескорений Маріуполь»: в Івано-Франківську відкриють міжнародну виставку – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://gk-press.if.ua/neskorenyj-mariupol-v-ivano-frankivsku-vidkryyut-mizhnarodnu-vystavku/> (дата звернення: 19.09.2023 р.)
5. Характерна малярська манера: у Франківську відкрилася виставка художниці Тетяни Думан – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://kurs.if.ua/society/harakterna-malyarska-manera-u-frankivsku-vidkrylasya-vystavka-hudozhnyczy-tetyany-duman/> (дата звернення: 25.12.2023 р.)
6. Чмелик І. Мистецтво на периферії війни – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://postimpreza.org/texts/vidkryty-peryferiiu-viiny> (дата звернення: 24.12.2023 р.)

References:

1. Asaturian N., Yatsiv D. (2023) V Ivano-Frankivsku do richnytsi vyzvolennia Khersona vidkryly vystavku videointerviu ta svitlyn z deokupovanoho mista [An exhibition of video interviews and photos from the deoccupied city was opened in Ivano-Frankivsk on the anniversary of the liberation of Kherson]. Retrieved from: <https://suspilne.media/615225-v-ivano-frankivsku-do-dna-vizvolenna-hersona-vidkrili-vistavku-videointervu-ta-svitlin-z-deokupovanogo-mista/> [in Ukrainian].
2. «BOH MIZH NAMY» Albom-kataloh kuratorskoho proiektu./ Uporiad. V.Tverdokhlib, V.Kozinchuk. ["GOD AMONG US" Album-catalogue of the curatorial project.] Ivano-Frankivsk: Ivano-Frankivskiy kraieznavchyy muzei, 2023. 68s. [in Ukrainian].

3. Vystavku pid nazvoiu «Neskorenyi Mariupol» prezentuvaly 23 lypnia v Ivano-Frankivsku u Muzei mystetstv Prykarpattia [The exhibition entitled "Unconquered Mariupol" was presented on July 23 in Ivano-Frankivsk at the Precarpathian Art Museum]. Retrieved from: <https://www.golos.if.ua/2022/07/23/ivano-frankivsku-prezentuvali-vystavku-kartin-neskorenyj-mariupol-foto/> [in Ukrainian].

4. «Neskorenyi Mariupol»: v Ivano-Frankivsku vidkryiut mizhnarodnu vystavku ["Unconquered Mariupol": an international exhibition will be opened in Ivano-Frankivsk]. Retrieved from: <https://gk-press.if.ua/neskorenyj-mariupol-v-ivano-frankivsku-vidkryiut-mizhnarodnu-vystavku/> [in Ukrainian].

5. Kharakterna maliarska manera: u Frankivsku vidkrylasia vystavka khudozhnytsi Tetiany Duman [Characteristic painting style: an exhibition of the artist Tetiana Duman opened in Frankivsk]. Retrieved from: <https://kurs.if.ua/society/harakterna-malyarska-manera-u-frankivsku-vidkrylasia-vystavka-hudozhnytsi-tetyany-duman/> [in Ukrainian].

6. Chmelyk I. (2023) Mystetstvo na peryferii viiny [Art on the periphery of war]. Retrieved from: <https://postimpreza.org/texts/vidkryty-peryferii-viiny> [in Ukrainian].